

Valós és virtuális világok

A Hatok és a Hetedik kiállításáról

Egy kiállítás képeiről lehet beszélni lelkesen, akár lelken-dezve is, de épp úgy lehet visszafogott racionalitással, attól függően, hogy a kiállított alkotásokra érzelmeink vagy értelmünk visszhangját szeretnénk kifejezni szavainkkal. Műalkotások látványára nagy alkotók másik, olykor még nagyobb mértékben rezonálhatnak, amely lelkünk és szellemünk számára - mondhatnánk: mindkét agyfélteként számára - egyszerre idézi fel a látottak hangulatát. Képességeim csekély volta kizárja, hogy én is zeneművel fejezzem be azokat a gondolatokat, amelyek a körülöttünk bemutatott képek és tárgyak megtekintésekor, a költő szavával szólva, elmém környékeztek, bár, ha tehetném, szívesen megpróbálnék vele. Megtisztelő megbízatásom azonban kifejezetten arra szól, hogy a szokásos módon, lehetőleg épkezláb magyar mondatokban mutassam be a műveket és alkotóikat. S talán eddigi szavaimból is érezhető, hogy tárgyam inkább a ráció, mint az emóciók oldaláról fogom megközelíteni.

Minden képzőművész munkáját agya irányítja, de az alkotásokat keze hozza létre. Kezét az ember meghosszabbíthatja: színes agyagdarabot, aztán véső és faragó szerszámot, majd tollat és ecsetet fog, fényképezőgépet és öntödei eszközöket kezd használni. Amikor az ecsetig és a tollig eljut, már arra is képessé válik, hogy agyát kiterjessze: leírja gondolatait, amivel határtalanul kibővíti emlékezetét, és a legutóbbi - de talán nem legutolsó - innováció révén már a gondolatok továbbgondolását is Neumann János által kitevített és sok kitűnő követője munkájával nemesített hűség háziállatára, a számítógépre bízhatja. S ettől a ponttól kezdve kettejük közös ügyévé válhat az emberi tevékenység oly sok más fontos területe mellett a képzőművészet is. Minderről tanúskodik a *Hatok és a Hetedik* előttünk álló grafikai és fotókiállítása.

Hadd mutassam be néhány szóval a Budapest és Berlin után Szegeden is együtt bemutatkozó művészeket. *Bérczi Szaniszló* a budapesti egyetemen tanít, de lélekben szegedinek is megmaradt. Ennél is fontosabb, hogy polihisztor, nemcsak abban az értelemben, hogy sok mindenről tud és sok mindent, hanem oly módon is, hogy eredményesen ku-

tató matematikus, csillagász, mérnök, aki a kulturális antropológia kérdéseire is önálló, alkotó módon nyúl. Ha valaki, ő aztán összefoghatna számítógépével, de nem: Szaniszló tollal, ecsettel dolgozik, s így teszi láthatóvá számunkra, hogy egyes ősi eurázsiai kultúrák díszítő-művészetük geometriája által is jellemezhető. Reneszánsz emberként ő is tanítványokkal működik együtt, ám, ahogyan a rajzok mutatják, esetében a tanítványok is a mester legjobb opuszai közé tartoznak.

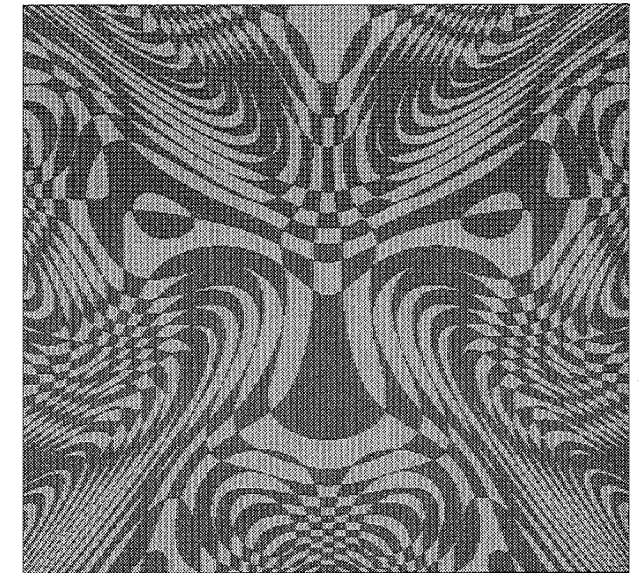
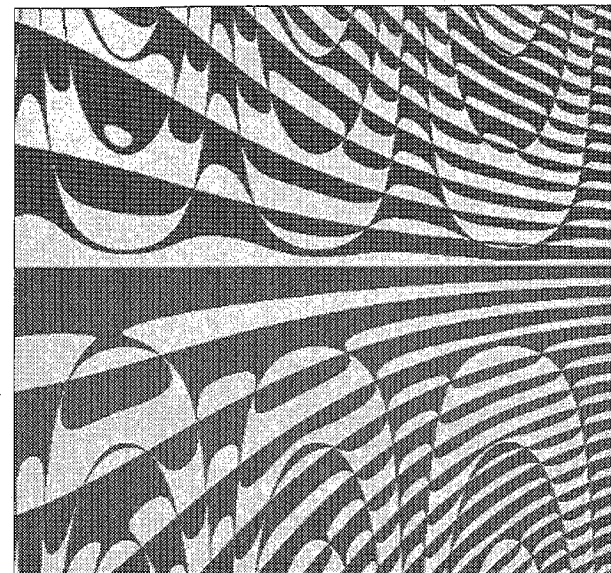
Gévy Gábor kollégám a Szegedi Egyetem Bolyai Intézetében geometriát tanít, a kristálytan tudósa. Itt látható képein egyszerű matematikai formulák jelennek meg, amelyek élvezetéhez azonban nem kell matematikai megszállottság. Gábor Démonja az én szememben a korábbi századforduló - a Fin de Siecle - orosz klasszikusa, Vrubel démonjainak nyugtalan nagyszerűségét idézi fel, amely itt ötvöződik a geometriai szimmetria eleganciájával. Dekorativitás, rend és humor - ezek Gábor számítógépes grafikáinak alapmotívumai.

Kabai Sándor gépészmérnök. Ő is a matematikát teszi láthatóvá, mégpedig a Mathematica segítségével. Vigyázat, ebben a mondatban egy gyenge kis szójáték is van: a matematika második előfordulása th-val és c-vel irrandó. Ez ugyanis egy gigantikus és rendkívül sikeres szoftver, amelyet Stephen Wolfram neve fémjelez. Wolfram ismert elméleti fizikusból lett először a virtuális világok első számú szakértőjévé, aztán pedig a kitűnő matematikai programcsomag atyjává. Ha azt gondolnák, hogy a síkon ábrázolt matematika egysíkú, csak nézzük végig Sándor munkáit, és gyönyörködünk műveinek eredetiségében, izgalmas változatosságában.

Karsai János is szegedi egyetemi kollégám, ő az orvosi informatikai intézet tanára. Teremtényeit ugyancsak a Mathematica segítségével hozza létre, mesterséges növényei azonban - bármily furcsán is hangozhat ez - számomra elárulják, hogy ő a differenciálegyenletek avatott kutatója. János valós világokat is bemutat fényképein. Rejtély, hogy miért érezzük tájait, fáit, égboltjait közelinek a számítógéppel

Bérczi Szaniszló: Honfoglaláskori motívumok

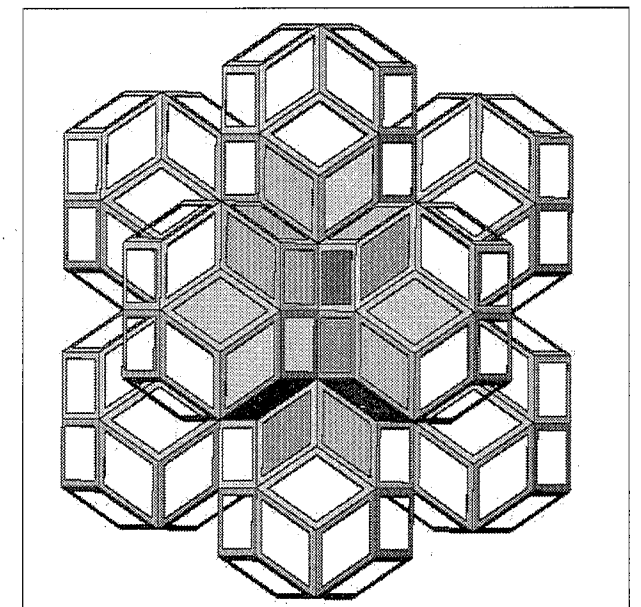
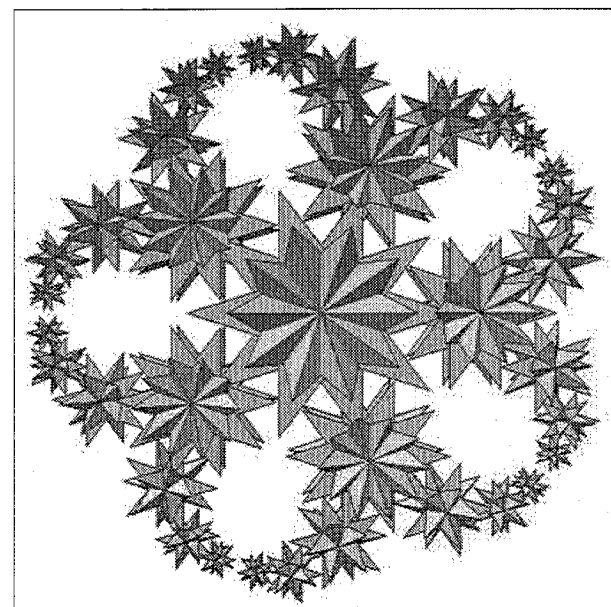
Gévy Gábor: A'la recherche és Démon

generált világhoz - én minden esetre így érzem. A neves csillagász, John Barrow, az antropikus kozmológiai elv első számú szószólója nemrégiben írt egy könyvet arról, hogyan eredeztethetők a művészi szépségre vonatkozó érzéseink, gondolataink a világegyetem, a Föld, az emberiség történetéből. Talán Barrow tudna válaszolni erre a kérdésre is.

Kiállítóink közül *Pataki Tamás* az egyetlen hivatásos grafikus. Hogy ő használ-e számítógépet, nem tudom, de hogy művei és társainak grafikái között ugyancsak van egy titokzatos rokonság, az nem vonható kétségbe. Tamást láthatóan elsősorban a valós élővilág mintázatai ihletik, és ebben nagyhírű matematikus elődei vannak, köztük a magyar származású Lindenmeyer Arisztid. Lelki kapcsolatot mégsem ez teremtett - ismeretlenül is - közöttünk, hanem a teknősök, amelyek számára háziállatok és egyben témák, a mi családjunkban pedig amolyan totemállat szerepet játszanak. Amennyire tudom, a hatok, illetve hetek között eddig csak az ő grafikáit szokták megvásárolni, jöllehet e kiállítás megtekintői között bizonyára lesznek majd rajtam kívül is jónéhányan, akik egyik-másik kép láttán felsóhajtának: de jó lenne hazavinni...

Szilassi Lajos is kollégám; mi több, egykori tanítványom is. A szépséges és agyfűrt háromdimenziós testek és az ezek gondolatkörébe tartozó grafikák az ő agyát, kezét és számítógépét dicsérik. Talán nem mindegyikünk tudja, hogy Lajos nevét viseli az egyik itt látható különös alakú síklapú test, amelyet a geometerek szerzte a világon Szilassi polyhedron néven ismernek. Személyes tapasztalatom: a nyolcvanas években Montrealban Baracs János, az ottani francia egyetem statika-professzora, megtudván, hogy szegedi vagyok, tüstént rákérdezett: akkor bizonyára ismerem Szilassit? Aligha kétséges, hogy eljön az az idő, amikor a Szilassi-poliédert valamelyik egyetemi épület - például az előbb-utóbb majd csak megépülő egyetemi könyvtár - előcsarnokának közepén absztrakt szoborként mindenki kedvére tanulmányozhatja. Szeretném megérni!

A hetedik te magad légy! - írta egy másik költő, és *Pályi Bernadett*, akit a hatok hetediként maguk közé fogadtak, máris önmaga. Fényképei előtt állva Bernadett szemével látjuk a világot, és akárcsak a Teremtő, amikor megtekintett művét, látjuk, hogy az jó és szép, és ha tudjuk is, hogy a világ nem csak ilyen, az Alpha Centauri körzetében 2050 táján elinduló űrhajósoknak a Föld iránti nosztalgia ébrentartása

Kabai Sándor: Csillagok és Űrváros

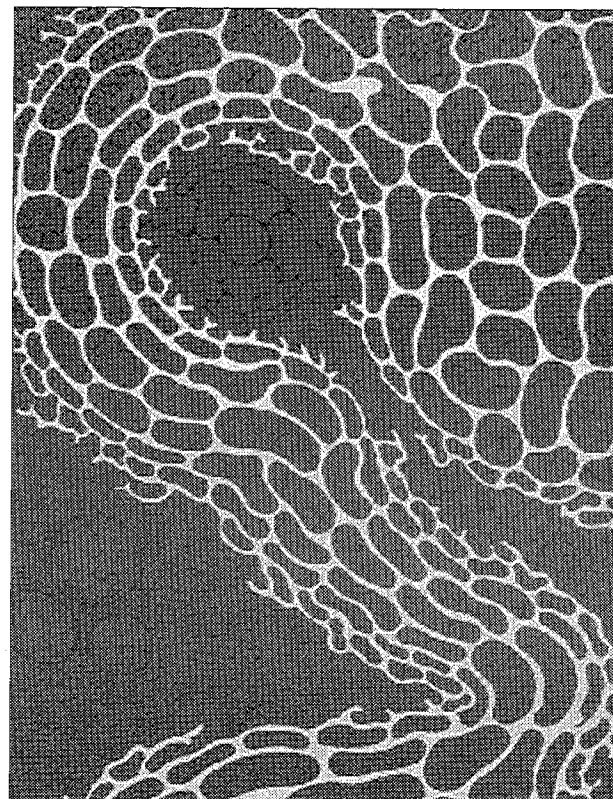

Karsai János: Atkai holtág

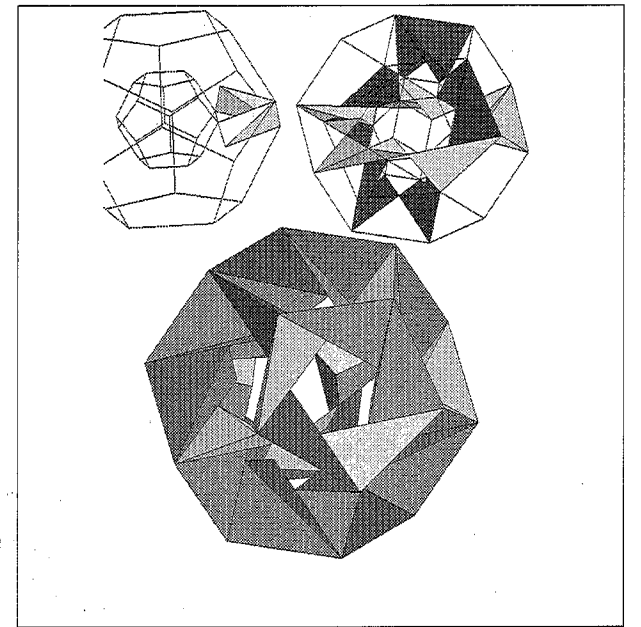
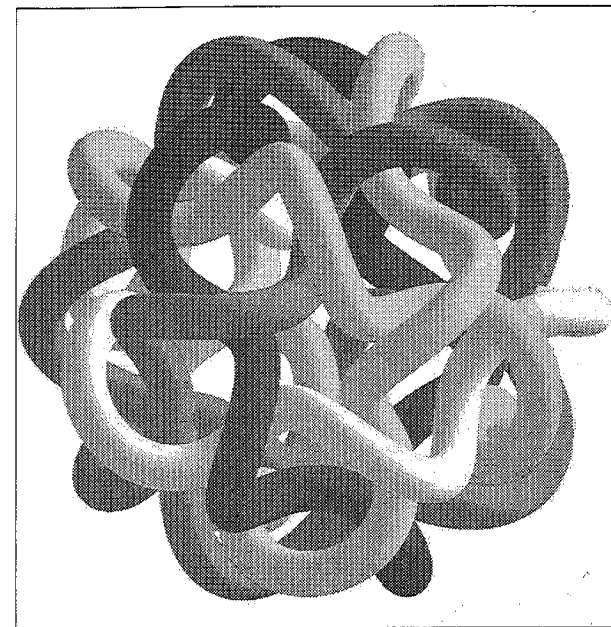
céljából bizvást a táskájába lehet majd rakni egy Pályi Bernadett fotóalbumot.

Mondandóm végéhez érve, engedjék meg, hogy

eddig is komoly szavaimat egy percre még komolyabbra fordítsam. Ez a kiállítás felidézte bennem régen eltávozott barátom, a biológus képzettségű *Lehel*

Pataki Tamás: Kvantumló és Kígyóbőr

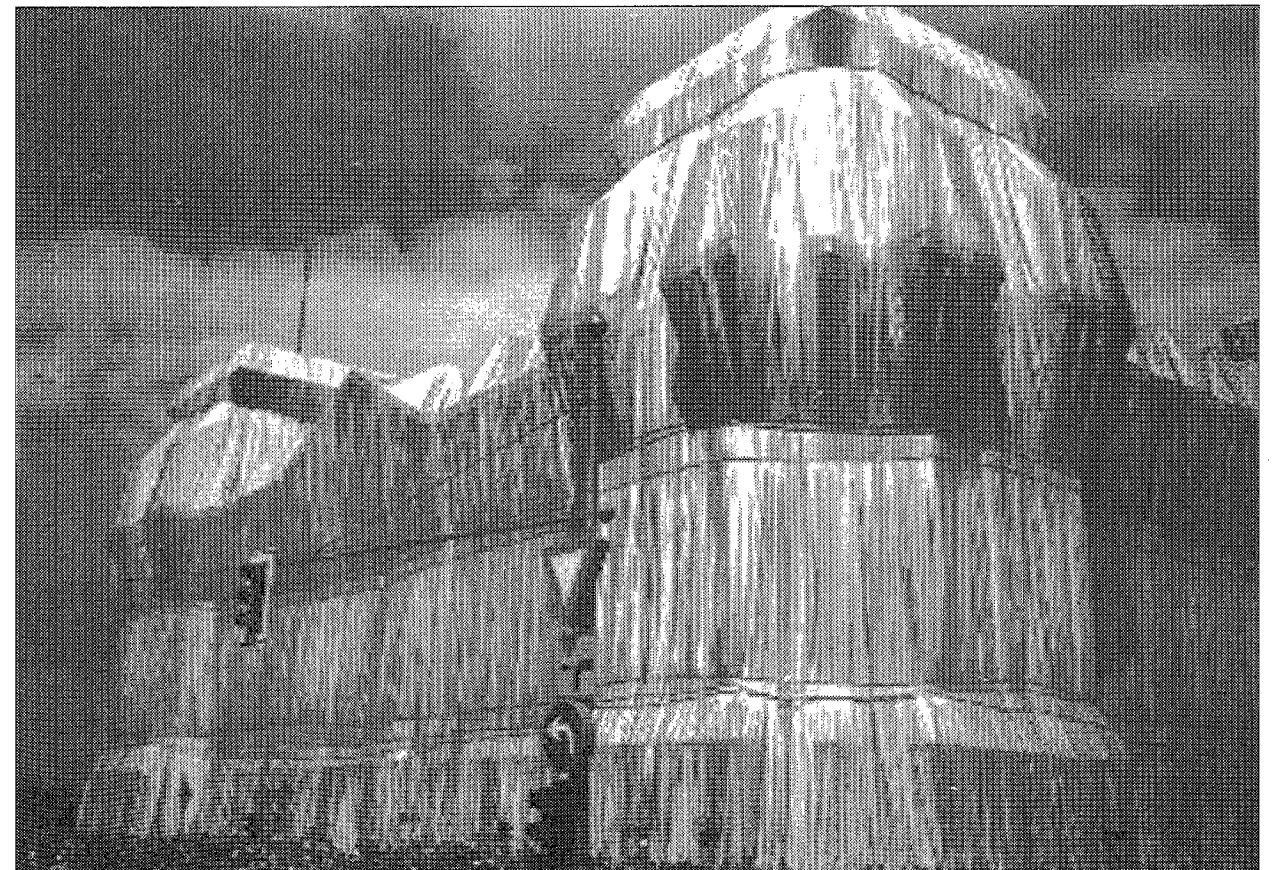
Szilassi Lajos: Spirálok és Aranydodekaéder

István, a jeles szegedi képzőművész és művészettörténész emlékét. A hatvanas évek végén ő is az egyetemen mutatta be a mikroszkóp alatti világ látványát művészi módon feldolgozó képeit. Abban az időben a számítógéppel még csak ismerkedett az emberiség; senki sem gondolta, hogy a képzőművészeti alkotásnak a vésővel és ecsettel versenyre kelő eszköze válhat belőle. Visszaemlékezve Lehel István kisebb mű-

zeummal felérő otthonára, ahol régi kultúrák emlékei és akkor újszerűnek látott művek békés harmóniában sorakoztak a falakon, most mégis úgy érzem, hogy Pista bátyám, ha megérhette volna, szeretné ezt a kiállítást. Kérem, nézzék meg a valós és virtuális világokat, amelyeket megálmodóik és megörökítőik Önök elé tárnak.

Csákány Béla

* Elhangzott 2001. április 21-én a szegedi orvosi kar oktatási épületében rendezett kiállítás megnyitóján.

Pályi Bernadett: Reichstag, Berlin